

Ігор Ніколаєв,
ORCID iD 0000-0003-3001-9717
доктор історичних наук,
завідувач кафедри філософії освіти, теорії й методики
суспільствознавчих предметів
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
igor.nikolaiev@moipro.mk.ua

РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ОСВІТЯН МИКОЛАЇВЩИНИ В 1920–30-Х РОКАХ

У публікації на основі широкої історіографічної та джерельної бази проаналізовано ключові чинники карально-репресивної політики більшовицької влади проти освітян Миколаївщини в 1920–30-х роках. Відображено механізми та ідеологічні чинники державної політики терору проти окресленої категорії населення. Показано специфіку фальсифікації кримінальних справ проти педагогів краю у взаємозв'язку з генезою тоталітарної системи. Доведено, що основною метою здійснення репресивних заходів було позбавлення ідеологічних опонентів режиму, знищення національної складової народної освіти, установа тотального контролю над суспільством у всіх сферах діяльності. педагогічної освіти.

Ключові слова: народна освіта, радянський тоталітаризм, репресії, учителі.

@ Ніколаєв І. Є., 2020

Вступ. На сучасному етапі розбудови України як держави, орієнтованої на переломі європейські та загальнолюдські демократичні цінності, дедалі більшої гостроти набуває проблема становлення громадянського суспільства. Його розвиток зумовлює актуальність неупередженого вивчення тих сторінок як української, так і регіональної історії, що протягом тривалого часу не були достатньо висвітлені або подавалися внаслідок ідеологічної ангажованості у сфальсифікованому вигляді.

Значно актуалізує питання той факт, що на початку ХХІ ст. формується новий образ освітянина, істотно зростає його відповідальність перед соціумом і державою. Невід'ємною складовою ознакою сучасного фахівця є його професійний потенціал та громадянська позиція, що сприяє забезпеченню стійкого розвитку гуманітарних професійно-педагогічних цінностей. Важливого значення набуває осмислення трагічного досвіду нашої історії, пов'язаного з масовими репресіями 1920 – початку 1950-х років, що позбавили життя тисяч представників українського народу, відбилися на суспільній свідомості наступних поколінь.

Готуючись до відзначення 80-річчя створення Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, педагоги області разом із громадськістю чітко усвідомлюють обов'язок ушанування пам'яті своїх співвітчизників, які стали жертвами політичного терору. Звернення до питань масових репресій, що охопили всі категорії радянських громадян, надзвичайно актуальне, оскільки глибокий аналіз минулого не тільки формує історичну пам'ять на сучасному етапі, але й допоможе в побудові політичної системи, яка б виключала тоталітарний устрій та боротьбу з інакодумством.

Після здобуття Україною незалежності розпочинається істотно новий період вивчення тоталітарного минулого країни,

зокрема з окресленої в статті проблематики. Виокремимо роботу корифея української історичної науки С. Кульчицького, де надано комплексний аналіз розвитку України періоду першого більшовицького десятиріччя (Кульчицький С. В., 1996, с. 396). Питанням знищення інтелектуальної еліти нації під час сталінських репресій присвячена спільна праця члена-кореспондента АН України В. Даниленка та професора Г. Касьянова (Даниленко В. М., Касьянов Г. В., 1991, с. 342). Фундаментальному аналізу масових репресій проти населення Півдня України в 1920–50-ті роки присвячено монографію професора М. Шитюка (Шитюк М. М., 2000, с. 532), один із розділів якої розглядає терор проти представників науки і освіти регіону (Шитюк М. М., 2000, с. 246–277). Питання репресивно-каральної політики радянської влади проти науково-педагогічної інтелігенції Півдня України порушує в своїх публікаціях миколаївська дослідниця С. Сліпущенко (Сліпущенко С. М., 2013, с. 123–126).

Утім, незважаючи на наявність значної кількості опублікованих праць, нині актуальною є потреба дослідження різноманітних аспектів репресивної політики радянської влади, зокрема проти освітянської інтелігенції на регіональному рівні.

Метою статті є аналіз, узагальнення та критичне переосмислення історіографічних і джерельних матеріалів, на основі чого виявлення витоків, причин, масштабів, регіональних особливостей та наслідків політичного терору проти освітян Миколаївщини в 1920–30-х роках.

Завданнями статті є розкриття регіональних особливостей, характеру та динаміки репресивної політики більшовицької влади проти освітян Миколаївщини в окреслених у публікації хронологічних рамках.

Реалізація репресивної політики влади щодо освітян Миколаївщини в 1920-х – на початку 1930-х років. Розглядаючи проблему ставлення радянської влади до освітянської інтелігенції, погодимося з твердженням професора М. Шитюка про

те, що до середини 1920-х років більшість дореволюційної інтелігенції, керуючись хто професійними, хто матеріальними інтересами, співпрацювали з радянською владою в реалізації планів розбудови так званого соціалізму. Їхній високий професіоналізм допоміг протягом короткого часу подолати катастрофічну розруху. З іншого боку, більшовики вважали заклади освіти одним із найважливіших осередків поширення власної ідеології в масах, тому тотальний контроль за навчальними закладами, неприпустимість будь-яких відхилень від офіційного погляду набрали тут розмаху ще з початку 1920-х років (Шитюк М. М., 2000, с. 247–248). Кінець першого та початок другого більшовицьких десятиріч вирізняються масовими арештами педагогів Миколаївщини з обвинуваченням у «шкідництві», антирадянських «націоналістичних» та «троцькістських поглядах».

Так, 20 травня 1929 року старшим уповноваженим відділу ДПУ Миколаївського округу з промовистим прізвиськом Гітлер заарештовано вчителя села Ново-Березовки Новобузького району Миколаївського округу П. Сорочинського-Добровольського. Згідно з постановою про арешт учителя: «Сорочинський-Добровольський завдяки обману потрапив до лав вчительства, де швидко виявив свою контрреволюційну сутність, проводив шовіністичну агітацію, здійснив наругу над портретом В. Леніна» (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4528, арк. 11–12). Оскільки 1920-ті роки були дещо ліберальнішими за наступне десятиріччя, учитель за вироком Колегії ОДПУ отримав «лише» три роки заслання до Сибіру (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4528, арк. 61).

Так само на три роки заслання до Казахстану в серпні 1929 року засуджено вчителя з Кривого Озера М. Войткевича. Згідно з обвинуваченням він: «був антирадянськи налаштованим, здійснював відповідну агітацію, поширював контрреволюційні чутки, виховуючи тим самим противників радянської влади» (Держархів Миколаївської

обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 12932, арк. 14).

Не так «пощастило» іншим заарештованим у 1929 році за «систематичну антирадянську агітацію» освітянам Нового Бугу, на думку чекістів, «колишніх офіцерів і активних петлюрівських діячів», очолюваних директором місцевої школи № 1 А. Лісовським. До складу цієї «антирадянської організації» входило вісім осіб, серед яких були вчителі різних предметів із Нового Бугу І. Крижановський, М. Климов, С. Бутенко (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 6620, арк. 23–24).

Звинувачення проти них містять такі епізоди: «у січні 1927 року, А. Лісовський, виступаючи на загальних зборах, заявив, що нашу демократію топчуть ногами, до вчительської думки ніхто не прислуховується, у правління завжди обирають висуванців Компартії, а вчителі при цьому перебувають замість меблів» (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 6620, арк. 53–54).

За рішенням Колегії ОДПУ А. Лісовського та С. Бутенка розстріляно, М. Климов отримав десять років, І. Крижановський – п'ять років ув'язнення (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 6620, арк. 69–70).

Із більшою силою маховик репресій почав розкручуватися, коли на загальноукраїнському рівні з'являється одна з перших цілеспрямовано організованих владою справ з ідеологічним підґрунтям, у якій обвинуваченими були освітяни та представники творчої інтелігенції. Це справа «Спілки визволення України». За версією чекістів, організація мала на меті підготовку антирадянського заклоту та займалася підривною націоналістичною роботою. За звітами ДПУ спілка «викрита» в червні 1929 року, вирок суду оголошено 19 квітня 1930 року. За підрахунками відомого українського дослідника Ю. Шаповала, загальна кількість заарештованих, знищених та засланих у справі, сягала 30 тисяч осіб (Шаповал Ю. І., 2001, С. 66).

З огляду на резонансний характер «справи СВУ», а також на те, що її підго-

товкою спільно займалися не лише каральні, а й партійні органи, окрім «Центрального проводу», філії спілки виявлено по всіх регіонах тодішньої УСРР, зокрема й на Миколаївщині.

Під час «викриття» Миколаївської філії заарештовано відомого краєзнавця, викладача Миколаївського інституту народної освіти М. Лагута та педагога П. Близнюка. На допитах вони повністю заперечували власну провину, заявляючи, що про «існування в Миколаєві СВУ вперше почули від слідчих після арешту» (Шитюк М. М., 2000, с. 248).

Водночас з іншими заарештовано лектора Робітничого факультету Миколаївського інституту народної освіти, колишнього директора 1-ї Української гімназії міста Миколаєва, активного члена «Просвіти» Федора Бабчинського. На перших допитах учитель усіяко заперечував свою участь у «націоналістичних організаціях». Утім, тодішня система дізнання зуміла його зламати. На допиті, який за протоколами справи значиться як «додатковий», Ф. Бабчинський розкрив «факти» діяльності Миколаївської філії СВУ.

Він «зізнався», що М. Лагута, маючи добрі стосунки з сільськими вчителями, за їх допомогою проводив до колгоспних правлінь потрібних йому людей із «націоналістичними поглядами». Проведення «антирадянських зібрань, на яких вирішували кадрові питання змін керівництва колгоспів», маскувалося М. Лагутою під роботу Українських гуртків, для яких правління колгоспу виділяло окреме приміщення (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 8659, арк. 43–44).

По закінченню слідства начальник Миколаївського окружного відділу ОДПУ вимагав для Ф. Бабчинського покарання у вигляді «5 років концентраційних таборів». Рішення Колегії ОДПУ було більш гуманним: учителю присуджено три роки заслання в Казахстан (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 8659, арк. 73).

Цікавою деталлю у справах заарештованих по СВУ є те, що чекісти власноруч

«відбирали» кандидатів на цей процес. Зокрема засуджений до п'яти років ув'язнення М. Лагута має напроти свого прізвища поставлену олівцем позначку «плюс», а миколаївському вчителю З. Гудзь-Засульському змінено «плюс» на «мінус» та не притягнуто тоді до відповідальності.

Утім, справа «СВУ» лише розпочинала масивну кампанію терору. Так само і вироки її фігурантам із Миколаївщини будуть ще переглянуті. У 1937 році після додаткового розслідування справи М. Лагута отримає вищу міру покарання, З. Гудзь-Засульського засудять до шести років виправно-трудова таборів (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 1574, арк. 82, 84).

Політичне переслідування освітян Миколаївщини в період ескалації репресивно-каральної системи. 1933 рік відзначився для України не тільки страшним Голодомором, а й значним посиленням наступу тоталітаризму на національну культуру, невід'ємною складовою якої була освіта. На нараді при ЦК КП(б)У, що відбулася в квітні 1933 року, констатувалася наявність «національного ухилу» в науково-культурній сфері. На червневому пленумі компартійців доповідь П. Постишева перевела боротьбу проти «націоналістичного ухилу Скрипника» в завершальну стадію. Після чого «ухильників» знаходили та «нещадно знищували» в різноманітних галузях освіти, науки, культури.

Розгром «скрипниківщини» певним чином поклав край етапу репресивної політики більшовиків, започаткованої у 1920-х роках. Якщо в перше десятиріччя боротьба з опозицією обґрунтовувалася здебільше «класово», то з середини 1930-х років термін «український націоналізм» став політичним ярликом, що посилював обвинувачення в «троцькізмі», «шпигунстві», «шкідництві» та іншій «ворожій» діяльності проти радянської влади, що значно посилило оберти репресивної машини середини та другої половини 1930-х років. Також класифікація «контрреволюційних» організацій за національною озна-

кою передбачала цілеспрямоване знищення національних освітянських кадрів, яке в умовах згортання політики українізації об'єктивно прискорювало цей процес.

Однією з показових для того часу є справа викладача української мови миколаївського фінансово-економічного технікуму, члена «Просвіти» в 1920–1923 роках Василя Северина. Вона є колективною, від того досить об'ємною, вмішуючи 170 сторінок. Як свідок обвинувачення виступає засуджений у справі «СВУ» М. Лагута, який на той час перебував у виправно-трудова таборах (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4304, арк. 112).

За твердженням професора М. Шитюка, справа В. Северина є складовою гучної справи «українського національного центру» міста Миколаєва, що розроблялась органами НКВС протягом трьох років із 1936 до 1938 року, за якою було притягнуто до відповідальності близько 50 чоловік, серед яких 80 % освітян (Шитюк М. М., 2000, с. 265). В. Северина працівники НКВС заарештували 2 вересня 1937 року. Визнали винним у тому, що починаючи з 1933 року він перебував у лавах «Української націоналістичної організації», де був завербований директором державних курсів із вивчення української мови Ф. Скринченком. За його завданням займався «відбором одnodумців» серед учителів Миколаєва під час проходження ними курсів українізації, проводив «контрреволюційну роботу на культурному фронті та в галузі народної освіти» (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4304, арк. 56–58).

За матеріалами звинувачення, члени організації, окрім антирадянської агітації, за метод боротьби обрали «терор і диверсії проти керівників партії та уряду», головною ціллю для замаху ними обрано В. Молотова (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4304, арк. 104).

Показовим є те, що на першому допиті В. Северин повністю відкинув звинувачення слідства, наголошуючи, що під час його спілкування з учителями йшлося лише про покращення педагогічної роботи. Утім,

починаючи з другого допиту почав давати «щирісердні зізнання» про наявність у Миколаєві «націоналістичної організації», актив якої складали «вчителі та викладачі української мови різних навчальних закладів міста Миколаєва».

На підставі цього протягом жовтня 1937 року заарештовано низку місцевих освітян – учителя технікуму заводу імені 61 Комунара П. Цигана, викладача фельдшерської школи К. Величко, учителя школи № 5 Л. Автутову, професора кафедри української літератури педагогічного інституту І. Миронця, учителя школи № 32 С. Кравченка, учителя біології школи залізничників Є. Остапуха, учителів української мови О. Соколова та О. Стожила. За версією слідства, діяльність затриманих була направлена на проведення «диверсійної роботи, націоналістичної агітації, всілякого саботажу радянських заходів у сфері народної освіти» (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4304, арк. 104–105).

У міру розгортання слідства наприкінці жовтня – початку листопада 1937 року до лав «націоналістичної організації» долучено студентів та викладачів Миколаївського педагогічного інституту. Додано свідчення ув'язненого М. Лагути, який підтвердив участь В. Северина в «націоналістичній організації». Загальна кількість затриманих у справі осіб складає 26 чоловік (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4304, арк. 153).

У підсумку 14 листопада 1937 року Постановою Трійки при УНКВС по Миколаївській області В. Северина засуджено до вищої міри покарання – розстрілу. Аналогічного покарання зазнали ще сім фігурантів справи, інших засудили до різних термінів відбування покарання в таборах ГУЛАГу (Держархів Миколаївської обл., ф. 5859 оп. 2, спр. 4304, арк. 158).

Період Великого терору поламав долі та забрав життя сотень освітян Миколаївщини. Серед обвинувачень домінували стандартні для того часу «антирадянська агітація», «націоналізм», «контрреволюційна діяльність», «створення підпільних

організацій» та інше. Стереотипні звинувачення давали можливість слідчим органам НКВС фабрикувати гучні політичні процеси.

Суттєвих змін зазнав і освітній процес. Як зазначає науковець М. Шитюк, у 1930-ті роки школи стали перетворюватись у державні «казенні» заклади. Зміст освіти, навчально-виховний процес, керівництво шкільною справою були підпорядковані теорії посилення класової боротьби в міру просування радянського суспільства до соціалізму. Виховання свідомої дисципліни і організованості перетворилося в соціальну муштру. Посилилася каральна діяльність адміністративних органів щодо вчителів. За допомогою доносів, наклепів виявлялись вчителі й учні, що висловлювали «ворожі погляди». Як ворожі контрреволюційні дії кваліфікувалися будь-які упущення в роботі вчителів і директорів шкіл (Шитюк М. М., 2000, с. 253–254).

Так, за «дії, що призвели до зниження якості навчання школярів» заарештовано та засуджено до 10 років виправно-трудових таборів учителя 1-ї школи міста Очакова О. Радулова (Держархів Миколаївської обл., ф. 4304, оп. 2, спр. 4947, арк. 22). Підставою для арешту слугував донос на вчителя, що він «дозволяє контрреволюційні висловлювання проти радянської влади та Сталінської Конституції, підтримував тісний зв'язок із контрреволюційними елементами, яких невдовзі було заарештовано, займається навмисним зменшенням якості навчання школярів» (Держархів Миколаївської обл., ф. 4304, оп. 2, спр. 1574, арк. 9–10). Розгляд справи слідчими місцевого НКВС був швидким. 14 жовтня 1937 року О. Радулова заарештовано, протягом трьох тижнів проведено два допити вчителя та взято чотири пояснення від свідків і вже 9 грудня 1937 року Трійка при УНКВС по Миколаївській області винесла звинувачувальний вирок (Держархів Миколаївської обл., ф. 4304, оп. 2, спр. 1574, арк. 31).

Аналіз теми політичного терору проти освітянської спільноти Миколаївщини природно зумовлює питання кількісного

аналізу репресованих. Під час роботи над колективною монографією, присвяченою репресованим освітянам Миколаївщини, її авторами під час ґрунтовної обробки архівних матеріалів виявлено прізвища близько 400 учителів та співробітників закладів народної освіти Миколаївщини, репресова-

них у період 1920–1950 років.

Близькі до цього цифри наводить провідний дослідник репресивної політики радянської влади на Півдні України М. Шитюк:

Таблиця 1

Репресовані протягом 1920–1950 рр. освітяни Миколаївщини

Сфера діяльності – освіта	Усього репресовано	Зокрема роки		
		1919–1930	1931–1940	1941–1953
Співробітники навчальних закладів	117	34	42	21
Учителі	279	16	127	136
Учні	15	1	14	–
Адміністрація	47	11	23	14
Допоміжний персонал	43	11	20	12
Співробітники ВНЗ	18	5	8	5
Викладачі	57	30	24	3
Студенти й аспіранти	53	10	32	11
Адміністрація	11	3	7	1
Допоміжний персонал	24	10	10	4

Джерело: Шитюк М. М., 2000, с. 390

Із наведеного вбачаємо, що саме вчителі зазнали найбільшого удару репресивно-каральної системи. Це пояснюється тим, що вчителям відведена основна роль у вихованні нового покоління, тому сталінський режим не міг залишити поза увагою ні систему народної освіти, ні учительство як соціальну категорію. У вчителях старої школи влада вбачала ідеологічних конкурентів режиму, оскільки ці вчителі розуміли вади системи з її класовим підходом, політизацією навчального процесу, нетерпимістю до інших ідеологічних поглядів. Окреслене спричинило фізичне винищення протягом досліджуваного періоду людей, здатних мислити, зокрема й учителів.

Висновки. Отже, радянська репресивно-каральна система завдала величезної шкоди освітянському середовищу Ми-

колаївщини. Ір першого більшовицького десятиріччя педагоги ставали «матеріалом» влади для різноманітних інсинуацій про «ворогів народу». Серед них виявляли «українських націоналістів», «членів контрреволюційних організацій», «зрадників», «саботажників у педагогічній сфері» та інше. У біографіях учителів активно вишукували факти, що слугували для того часу компроматом, – служба в армії Української Народної Республіки, наявність родичів за кордоном, соціальне походження тощо. Водночас відбувалося посилення політизації навчального процесу в закладах народної освіти, залучення педагогів до обслуговування тоталітарної системи. Винищення освітянської інтелігенції позбавляло Миколаївщину її інтелектуального та науково-педагогічного потенціалу. Усе це нега-

тивно позначалося на загальному розвитку як нашого регіону, так і України загалом, сприяло зміцненню позицій адміністративно-командної системи.

Перспективи подальших досліджень з окресленої теми полягають в усуненні наявних фактологічних прогалин через ширше залучення відповідної джерельної бази

з Державних архівів Миколаївської області та України в цілому, уточненні статистичних даних щодо репресованих освітян, наданні методичних рекомендацій учителям ЗЗСО Миколаївської області щодо застосування матеріалів дослідження в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В. М. Сталінізм на Україні: 20–30-ті роки / В. М. Даниленко, Г. В. Касьянов. – К. : Либідь, 1991. – 342 с.
2. Кульчицький С. В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928 рр.) / Станіслав Владиславович Кульчицький. – К. : Основи, 1996. – 396 с.
3. Сліпущенко С. Репресивно-каральна політика радянської влади проти науково-педагогічної інтелігенції Півдня України в 1930-х роках / С. Сліпущенко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. Вип. 3.35 : Історичні науки. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. – С. 123–126.
4. Шаповал Ю. Україна ХХ століття : Особи та події в контексті важкої історії / Юрій Іванович Шаповал. – К. : Генеза, 2001. – 560 с.
5. Шитюк М. Масові репресії проти населення Півдня України в 20–50-ті роки ХХ століття. / Микола Миколайович Шитюк. – Київ : Тетра, 2000. – 532 с.
6. Справи осіб, репресованих у 1920–1952 роках. – Державний архів Миколаївської області, ф. Р-5859.

*Игорь Николаев,
ORCID iD 0000-0003-3001-9717
доктор исторических наук,
заведующий кафедрой философии образования,
теории и методики обществоведческих предметов
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, 54001, г. Николаев, Украина
igor.nikolaiev@toipro.mk.ua*

РЕПРЕССИИ ПРОТИВ ПЕДАГОГОВ НИКОЛАЕВЩИНЫ В 1920-30-Х ГОДАХ

В публикации на основе широкой историографической и источниковой базы проанализированы ключевые факторы карательно-репрессивной политики большевистской власти против педагогов Николаевщины в 1920-30-х годах. Отражено механизмы и идеологические факторы государственной политики террора против очерченной категории населения. Показана специфика фальсификации уголовных дел против педагогов края во взаимосвязи с генезисом тоталитарной системы. Доказано, что основной целью осуществления репрессивных мер было избавление от идеологических оппонентов режима, уничтожение национальной составляющей народного образования, установление тотального контроля над обществом во всех сферах деятельности.

Ключевые слова: народное образование, советский тоталитаризм, репрессии, учителя.

**REPRESSION POLICY AGAINST MYKOLAIV
REGION EDUCATION STAFF IN 1920–1930**

Nikolaiev Ihor,
doctor of historical sciences,
Head of the Department of Philosophy of Education,
Theory and Methods social sciences,
Mykolaiv Regional Institute postgraduate pedagogical education,
street Admiral, 4-a, 54001, Mykolaiv, Ukraine
ihor.nikolaiev@moippo.mk.ua

The article is devoted to the Soviet totalitarian regime's punitive policy against the education staff in Mykolaiv region, taking into account the social and political changes occurred in 1920–1930. The key mechanisms of the Bolshevik government's repressive policy related to Mykolaiv region teachers are displayed in the article on the basis of archival sources mainly.

The analysis of scientific publications shows that despite the increased researchers' interest for issues related to the Soviet totalitarian system formation the historiography of the problem is generally insufficient.

The article reveals the falsification specifics of criminal cases as for Mykolaiv region education staff in the context of the totalitarian system genesis, it also analyzes the terror's consequences against teachers. There is the noted role of ideological campaigns in establishing an atmosphere of informing, labeling, and exposing «nationalists» and «public enemies».

It is also revealed that the origins of the repressive system date back to the early 1920th and the following decade became the repressive culmination, by the time when the proper background had been created for «anti-Soviet elements» elimination.

It is proved that the dominating principle of the Soviet system was the class struggle doctrine. It was considered, that the Soviet society's success in building socialism had caused the resistance of internal and external enemies, who filled the country with various kinds of spies and vermins. Mykolaiv region teachers, as well as teachers throughout Ukraine were accused of «bourgeois nationalism». Under these slogans, a large-scale purge in the area of public education was carried out, which cost thousands lives.

Keywords: Public education, repressions, Soviet totalitarianism, Teaching staff.

REFERENCES

1. Danylenko, V. M. (1991). *Stalinizm na Ukraini: 20–30-ti roky* [Stalinism in Ukraine: 20–30 years] V. M. Danylenko, H. V. Kasianov. K.: Lybid (ros).
2. Kulchytskyi, S. V. (1996). *Communize v Ukraini: pershe desiatyrichchia (1919–1928 rr.)* [Communism in Ukraine: the first decade (1919–1928)]. K.: Osnovy (ukr).
3. Shapoval, Yu. (2001). *Ukraina XX stolittia: Osoby ta podii v konteksti vazhkoj istorii* [Ukraine of the XX century: Persons and events in the context of difficult history]. K.: Heneza (ukr).
4. Shytiuk, M. (2000). *Masovi represii proty naseleння Pivdnia Ukrainy v 20–50-ti roky XX stolittia* [Mass repressions against the population of the South of Ukraine in the 20-50s of the XX century]. Kyiv: Tetra (ukr).
5. Slipushchenko, S. (2013). Represyvno-karalna polityka radianskoi vlady proty naukovo-pedahohichnoi intelihentsii Pivdnia Ukrainy v 1930-kh rokakh [Repressive and punitive policy of the Soviet government against the scientific and pedagogical intelligentsia of the South of Ukraine in the 1930s]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho*, zb. nauk. prats.: Istorychni nauky [Scientific herald of the Mykolaiv national university named after V. O. Sukhomlynsky: collection. Science. wash. Historical Sciences]. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 3.35, 123–126 (ukr).
6. *Spravy osib, represovanykh v 1920–1952 rokakh* [Cases of persons repressed in 1920–1952]. *Derzhavnyi arkhiv Mykolaivskoi oblasti* [The state archive of the Mykolaiv area] f. R-5859 (ukr).